

Sygn. akt II PK 380/15

POSTANOWIENIE

Dnia 5 października 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bogusław Cudowski

w sprawie z powództwa J. A.
przeciwko Stowarzyszeniu E. w W.
o zadośćuczynienie i odszkodowanie,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 5 października 2016 r.,
skargi kasacyjnej powódki, strony pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 25 czerwca 2015 r., sygn. akt III APa (...),

- 1. odmawia przyjęcia obu skarg kasacyjnych do rozpoznania.**
- 2. znosi wzajemnie koszty postępowania kasacyjnego między
stroną powodową i stroną pozwaną.**

UZASADNIENIE

Powódka ostatecznie wносиła o zasądzenia 150 000 zł tytułem odszkodowania za dyskryminację związaną z molestowaniem seksualnym oraz 150 000 zł tytułem zadośćuczynienia za mobbing wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi do dnia następnego po doręczeniu odpisu pozwu stronie pozwanej.

Sąd Okręgowy w W. wyrokiem z 9 czerwca 2014 r. zasądził na rzecz powódki kwotę 18 240 zł wraz z ustawowymi odsetkami od 18 czerwca 2011 r. do dnia zapłaty tytułem zadośćuczynienia (pkt 1), kwotę 1 680 zł wraz z ustawowymi odsetkami od 18 czerwca 2011 r. do dnia zapłaty tytułem odszkodowania (pkt 2), w pozostałym zakresie oddalił powództwo, rozstrzygając o kosztach procesu.

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z 25 czerwca 2015 r. zmienił wyrok Sądu Okręgowego w ten sposób, że zasądził na rzecz powódki 6 760 zł tytułem zadośćuczynienia oraz 8 320 zł tytułem odszkodowania (pkt 1), oddalił apelację powódki w pozostałej części (pkt 2), oraz oddalił apelację pozwanego (pkt 3), rozstrzygając o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt. 4 i 5).

Wyrok Sądu Apelacyjnego pozwany zaskarżył w części, to jest w zakresie oddalającym jego apelację co do zasądzonej kwoty 18 240 zł wraz z ustawowymi odsetkami od 18 czerwca 2011 r. do dnia zapłaty tytułem zadośćuczynienia wraz z kosztami postępowania oraz w zakresie zasądzającym na rzecz powódki 6 760 zł tytułem zadośćuczynienia, a także w zakresie rozstrzygnięcia w pkt. 4 i 5. Zarzucono naruszenie: (-) art. 3¹ k.p. i art. 416 k.c. w zw. z art. 300 k.p. i art. 11¹ k.p. przez przyjęcie, że pracodawca będący jednostką organizacyjną – osobą prawną odpowiada za naruszenie przez osobę fizyczną będącą członkiem jej organu zarządzającego a zarazem wykonującą za pracodawcę czynności z zakresu prawa pracy, za naruszenie dóbr osobistych pracownika tej jednostki organizacyjnej; (-) art. 3¹ k.p. i art. 416 k.c. w zw. z art. 300 k.p. i art. 11¹ k.p. poprzez przyjęcie, że pracodawca będący jednostką organizacyjną – osobą prawną odpowiada za naruszenie przez osobę fizyczną wykonującą za pracodawcę czynności z zakresu prawa pracy dóbr osobistych pracownika bez ograniczeń, podczas gdy odpowiada tylko wtedy, gdy działanie mieściło się w zakresie kompetencji; (-) art. 415 k.c. w zw. z art. 23, 24 i art. 448 k.c. w zw. z art. 300 k.p. i art. 11¹ k.p. poprzez przypisanie odpowiedzialności odszkodowawczej za czyny osoby fizycznej innemu podmiotowi – osobie prawnej Stowarzyszeniu E..

Zdaniem pozwanego za przyjęciem skargi kasacyjnej do rozpoznania przemawia występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, a mianowicie, czy i w jakim zakresie pracodawca – osoba prawna ponosi odpowiedzialność za naruszenie dóbr osobistych pracownika przez osobę wykonującą w imieniu pracodawcy czynności z zakresu prawa pracy, będącą jednocześnie członkiem organu zarządzającego tą osobą prawną. Ponadto, zdaniem pozwanego istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów. Skarżący wskazał na rozbieżne orzecznictwo co do kwestii rozróżnienia

(w kontekście zasad odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną pracownikowi) pojęć pracodawcy jako zakładu pracy oraz osoby wykonującej w imieniu pracodawcy czynności z zakresu prawa pracy, będącej równocześnie członkiem jej organu reprezentacji. Zdaniem skarżącego, z jednej strony (wyroki SN: z 28 listopada 1980 r., IV CR 475/80; z 19 grudnia 2002 r., II CKN 167/01; z 21 stycznia 2005 r., I CK 316/04; z 29 września 2005 r., III CK 76/05; z 12 października 2007 r., V CSK 249/07) dopuszcza się zarówno osobistą odpowiedzialność osoby fizycznej, która pełniła funkcję organu osoby prawnej i w takim charakterze występowała, jak też odpowiedzialność osoby prawnej. Odmienne stanowisko, zdaniem skarżącego, wynika z wyroku SN z 6 grudnia 1984 r., II CR 442/84 oraz z 8 lutego 1991 r., I CR 791/90. Jednocześnie skarżący wskazał, że ta sprawa różni się od przywołanych wyżej w ten sposób, że działania naruszające dobra osobiste powódki nie były przez prezesa pozwanego podejmowane w ramach przyznanych mu kompetencji; były tylko i wyłącznie wywołane osobistym jego stosunkiem do powódki i nie wynikały wprost ze stosunku służbowego podległości pracodawca – pracownik. Zdaniem skarżącego, osoba prawna może, na podstawie art. 416 k.c. w zw. z art. 300 k.p., odpowiadać za działania członka jej organu, jednak muszą one mieć jakikolwiek związek z realizacją zadań związanych z pełnioną funkcją, w innym przypadku za skutki jego działania osoba prawna nie odpowiada na podstawie art. 416 k.c. (tak wyroki SN z 23 lipca 1997 r., II CKN 285/97; z 27 października 2004 r., IV CK 135/04, oraz wyrok SN z 21 marca 2013 r., III CSK 225/12).

W odpowiedzi na skargę kasacyjną pozwanego powódka wniosła o nieprzyjęcie jej do rozpoznania, ewentualnie o jej oddalenie, oraz o zasądzenie na jej rzecz zwrotu kosztów postępowania.

Wyrok Sądu Apelacyjnego zaskarżyła także powódka, w części, to jest w zakresie, w jakim Sąd drugiej instancji oddalił jej apelację. W skardze kasacyjnej powódka zarzuciła naruszenie: (-) art. 94³ § 2 i 3 k.p. poprzez niezasadne niezastosowanie tych przepisów i uznanie, że w tej sprawie nie można stwierdzić wypełnienia przesłanek mobbingu w sytuacji, gdy wszystkie te przesłanki zostały wypełnione; (-) art. 11¹ k.p. w zw. z art. 23 i 24 k.c. w zw. z art. 444 § 1 i 445 § 1 k.c. w zw. z art. 300 k.p. poprzez uznanie, że zasądzenie dodatkowo kwoty 6 760 zł tytułem zadośćuczynienia w połączeniu z już zasądzoną kwotą 18 240 zł będzie

stanowić odpowiednią rekompensatę krzywdy wyrządzonej powódce, w sytuacji gdy stopień i intensywność cierpień doznanych przez powódkę oraz rozmiar jej krzywdy spowodowany działaniami pracodawcy był znaczący i kwota 25 000 zł łącznie nie jest do owej krzywdy adekwatna; (-) art. 18^{3a} § 1 i 6 k.p. w zw. z art. 18^{3d} k.p. poprzez uznanie, że zasądzenie dodatkowo kwoty 8 320 zł tytułem odszkodowania w połączeniu z zasądzoną przez Sąd pierwszej instancji kwotą 1 680 zł będzie stanowiło adekwatne odszkodowanie za szkodę wywołaną dyskryminacją ze względu na płeć, w sytuacji gdy z uwagi na okres oraz natężenie dyskryminacyjnych zachowań kwota 10 000 zł odszkodowania stanowi wręcz symboliczną rekompensatę doznanego uszczerbku.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej powódka uzasadniła występowaniem w sprawie istotnego zagadnienia prawnego. Zdaniem skarżącej, w orzecznictwie sądów powszechnych występują rozbieżności wywołane poważnymi wątpliwościami przy wykładni art. 94³ k.p. Wobec tych znaczących rozbieżności konieczne wydaje się postawienie jasnej granicy pomiędzy „zwykłym” naruszeniem dóbr osobistych a naruszeniem „kwalifikowanym”, jakim jest mobbing. Rozstrzygnięcie tej kwestii, według skarżącej, ma zasadnicze znaczenie zwłaszcza przy dochodzeniu roszczeń z tytułu naruszenia dóbr osobistych pracownika spowodowanych nękaniami, ponieważ pozwoli ocenić, jakie przesłanki pracownik ma obowiązek wykazać.

Pozwany, w odpowiedzi na skargę kasacyjną powódki, wniósł o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania, ewentualnie o jej oddalenie oraz zasądzenie od powódki na jego rzecz kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W ramach tzw. przedsądu Sąd Najwyższy bada tylko wskazane w skardze okoliczności uzasadniające przyjęcie jej do rozpoznania, a nie podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie (por. postanowienie SN z 16 maja 2008 r., I UK 16/08, LEX nr 818572). Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1),

istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (pkt 4).

Jednocześnie należy podkreślić, że stosownie do art. 398¹³ § 1 i 2 k.p.c. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw i jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego podkreślono, że zagadnienie prawne w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., to zagadnienie, które wiąże się z określonym przepisem prawa materialnego lub procesowego, którego wyjaśnienie ma nie tylko znaczenie dla rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy, ale przede wszystkim dla rozwoju prawa lub ma znaczenie precedensowe dla rozstrzygania innych podobnych spraw (por. postanowienia SN: z 25 października 2007 r., V CSK 356/07, LEX nr 621243; z 6 czerwca 2012 r., I UK 113/12, LEX nr 1675224). Jednocześnie, istotne zagadnienie prawne, jeżeli ma stanowić przyczynę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, powinno występować w rozpoznawanej sprawie, nie można bowiem rozpatrywać kwestii prawnej oderwanej od wyjaśnionego w sprawie stanu faktycznego. Zagadnienie prawne, chociażby bardzo interesujące, nie staje się przyczyną przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, jeżeli nie jest istotne (niezbędne) dla rozpoznania podstaw skargi (postanowienie SN z 9 lutego 2011 r., III SK 43/10, LEX nr 1238127).

Z kolei, jeżeli chodzi o przesłankę określoną w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. - istnienie potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, to powołanie się na tę okoliczność wymaga wskazania, że określony przepis prawa, mimo że budzi wątpliwości, nie doczekał się wykładni, bądź niejednolita jego wykładnia wywołuje rozbieżności w orzecznictwie sądów, które należy przytoczyć, jak też, że dokonanie wykładni jest niezbędne do rozstrzygnięcia sprawy (por. postanowienie SN z 24 kwietnia 2014 r., II CSK 600/13, LEX nr 1466239, oraz powołane tam orzeczenia).

Należy podkreślić, że nie istnieje potrzeba wykładni przepisów prawa ani nie występuje w sprawie istotne zagadnienie prawne, jeżeli Sąd Najwyższy wyraził swój pogląd we wcześniejszym orzecznictwie, a nie zachodzą okoliczności

uzasadniające zmianę tego poglądu. Ponadto, rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego lub wątpliwości interpretacyjnych nie może się sprowadzać do odpowiedzi na zarzuty skarżącego skierowane pod adresem zaskarżonego orzeczenia ani też do odpowiedzi na wątpliwości skarżącego, które można wyjaśnić za pomocą obowiązujących reguł wykładni bądź w drodze prostego zastosowania przepisów (por. postanowienie SN z 17 marca 2015 r., I PK 4/15, LEX nr 1661934).

Przystępując w pierwszej kolejności do rozpoznania wniosku pozwanego o przyjęcie skargi kasacyjnej, wniosek ten nie spełnia powyższych wymogów. Uwzględniając ustalenia faktyczne stanowiące podstawę zaskarżonego wyroku, którymi Sąd Najwyższy jest związany na etapie przedsądu, sformułowane przez pozwanego zagadnienie prawne, przedstawione wątpliwości oraz rzekome rozbieżności w orzecznictwie nie pozostają w związku z tą sprawą, a tym samym nie są niezbędne do jej rozstrzygnięcia. Należy zauważyć, że z ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego wyroku wynika, że zachowania skutkujące naruszeniem dóbr osobistych powódki dotyczyły okresu jej zatrudnienia u pozwanego, wynikały z jej relacji z przełożonym („specjalne” odnoszenia się do niej przez przełożonego (prezesa zarządu) z uwagi na jej płeć) oraz odbioru tych zachowań przez innych pracowników. Z uzasadnienia wyroku wynika, że Sąd Apelacyjny zasądzając zadośćuczynienie uwzględnił w szczególności krzywdę powódki spowodowaną działaniami, jakie miały miejsce w październiku - listopadzie 2010 r., tj. „uwięzienie” w pokoju, bezprawne publiczne zwolnienie powódki od świadczenia pracy w uwłaczających jej godność okolicznościach, incydent wpuszczenia powódki do pokoju 21 listopada 2010 r. w obecności świadków podległych jej pracowników, po wcześniejszym oczekiwaniu w sekretariacie. Z ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego wyroku nie wynika, zatem, że naruszenie dóbr osobistych powódki było wyłącznie skutkiem zachowania jej przełożonego, które nie mieściło się w ramach przyznanych mu kompetencji jako osobie działającej w imieniu pracodawcy w sprawach z zakresu prawa pracy. Z ustaleń tych wynika, że działania skutkujące naruszeniem dóbr osobistych powódki wynikały i pozostawały w związku z zatrudnianiem jej przez pozwanego. Ponadto, należy zwrócić uwagę, że obok obowiązku poszanowania godności i dóbr osobistych pracownika, pracodawca zobowiązany jest do

przeciwdziałania dyskryminacji w zatrudnieniu, w tym molestowaniu płciowemu (art. 94 pkt 2b k.p. w zw. z art. 18^{3a} § 6 k.p.). Z punktu widzenia odpowiedzialności pracodawcy za zachowania innych pracowników bez znaczenia natomiast jest czy do dyskryminacji pracownika doszło na skutek zachowań przełożonego mieszczących się w ramach przypisanych mu kompetencji, w tym uprawnienia do działania w imieniu pracodawcy w sprawach z zakresu prawa pracy, czy wykraczających poza te ramy. Skarżący wskazując okoliczności mające uzasadniać przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, zdaje się pomijać ustalenia faktyczne stanowiące podstawę zaskarżonego wyroku, a także obowiązek ustawowy pracodawcy przeciwdziałania dyskryminacji w zatrudnieniu.

Uwzględniając przedstawione wyżej rozumienie przesłanki tzw. przedsądu, określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., zagadnienie sformułowane przez powódkę, a mające uzasadniać przyjęcie skargi kasacyjnej powódki do rozpoznania, również nie stanowi istotnego zagadnienia prawnego w rozumieniu tego przepisu. Na wstępie, należy zauważyć, że przesłanki mobbingu zostały dogłębnie przeanalizowane i omówione w orzecznictwie Sądu Najwyższego. Z legalnej definicji mobbingu zawartej w art. 94³ § 2 k.p. wynika, że mobbing to zachowania: (1) dotyczące pracownika lub skierowane przeciwko pracownikowi, (2) polegające na uporczywym i długotrwałym nękanii lub zastraszaniu pracownika, (3) wywołujące u niego zaniżoną ocenę przydatności zawodowej, (4) powodujące lub mające na celu poniżenie lub ośmieszenie pracownika, (5) powodujące izolowanie go lub wyeliminowanie z zespołu współpracowników (por. wyrok SN z 11 lutego 2014 r., I PK 165/13, LEX nr 1444594, oraz powołane tam orzeczenia). Podkreślano również, że wszystkie określone ustawowo cechy mobbingu muszą być spełnione łącznie (por. wyrok SN z 8 grudnia 2005 r., I PK 103/05, OSNP 2006/21-22/321). Z kolei przez nękanie, zgodnie z naturalnym znaczeniem tego słowa, do którego nawiązuje art. 94³ § 2 k.p., rozumie się ustawiczne dręczenie, niepokojenie, czy też dokuczanie pracownikowi (por. wyrok SN z 10 października 2012 r., II PK 68/12, OSNP 2013/17-18/204). Skarżąca nie wskazała okoliczności uzasadniających zmianę takiej wykładni definicji legalnej mobbingu. Nadto, uwzględniając ustawowe cechy mobbingu oraz sposób ich sformułowania przez ustawodawcę, wyznaczenie – jak określiła skarżąca – jasnej granicy pomiędzy

zwykłym naruszeniem dóbr osobistych a naruszeniem kwalifikowanym jakim jest mobbing, z założenia nie jest możliwe w oderwaniu od ustaleń faktycznych konkretnej sprawy. W związku z tym trudno uznać sformułowany przez nią problem jako problem na tyle ogólny i dotyczący wykładni przepisów prawa, aby uzasadniał przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznawania.

Mając na względzie powyższe, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., postanowiono jak w sentencji.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 100 oraz art. 102 stosowanych w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c. Wzajemne zniesienie kosztów tego postępowania w ocenie Sądu okazało się słuszne ze względu na wynik postępowania, argumenty podniesienie przez każdą ze stron w odpowiedzi na skargę kasacyjną oraz ich wpływ na wynik sprawy, przy jednoczesnym uwzględnieniu sytuacji materialnej powódki.